

OBSAH

Tabulky, obrázky a mapy	VIII	Hlavní hodnoty a způsoby využívání suchých oblastí	46	Hlavní tematické oblasti, kterými se zabývají rozhodnutí COP	85
Předmluva	IX	Nejdůležitější negativní dopady na suché oblasti	47	Biodiverzita moří a mořského pobřeží – Jakartský mandát	85
Úvod	1	Současný stav a trendy u druhů v suchých a subhumidních oblastech	49	Lesní biologická diverzita	86
Kapitola 1: Současný stav a trendy vývoje biologické rozmanitosti na Zemi		Biologická rozmanitost v zemědělských ekosystémech	51	Agrobiodiverzita	87
Úvod	3	Co je zemědělská biodiverzita?	51	* Biodiverzita vnitrozemských sladkých vod	89
Přístup Úmluvy k ochraně biologické rozmanitosti	3	Kde se zemědělská biodiverzita nachází?	51	Biologická rozmanitost suchých a subhumidních oblastí	91
Rozsah a výskyt biologické rozmanitosti na Zemi	4	Stav živých zemědělských zdrojů	55	Horská biologická diverzita	92
Trendy v genetické diverzitě	9	Dopady celosvětových problémů, souvisejících se životním prostředím, na biologickou rozmanitost	59	Průřezová témata, podchycená v rozhodnutích COP	92
Snižující se genetická diverzita	10	Změny podnebí	59	Určování, monitorování a hodnocení a indikátory biologické rozmanitosti včetně Globální taxonomické iniciativy	92
Manipulování s genetickou rozmanitostí	10	Monitorování trendů biodiverzity	61	Znalosti, inovace a postupy domorodých a místních společností	93
Trendy v druhové rozmanitosti	14	* Kapitola 2: Úmluva o biologické rozmanitosti		In vazní vetřelecké druhy	94
Vymírání	14	Úvod	63	Turistika	95
Ohrožené druhy	17	Mezinárodní úmluvy v oblasti životního prostředí	63	Biodiverzita a změny podnebí	96
Trendy v diverzitě ekosystémů	21	Propojování jednotlivých aktivit	63	Stěhovavé druhy	97
Biodiverzita mořských a pobřežních ekosystémů	21	Finanční zdroje pro celosvětovou ochranu životního prostředí	64	Motivační opatření a ekonomické vyhodnocování biologické rozmanitosti	98
Členění oblastí oceánů	21	Sjednávání Úmluvy o biologické rozmanitosti	65	Vzdělávání veřejnosti a osvěta	98
Hlavní mořská společenstva	21	Cíle a přístup Úmluvy	66	Hodnocení vlivů člověka na biologickou rozmanitost, odpovědnost za poškození biologické rozmanitosti a náhrada škod	99
Hlavní hodnoty a způsoby využívání mořských a pobřežních ekosystémů	23	Institucionální struktura Úmluvy	68	Přístup ke genetickým zdrojům	100
Hlavní dopady na mořské a pobřežní ekosystémy	24	Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti	69	Mechanismus výměny informací	101
Současný stav a trendy u druhů v mořských a pobřežních ekosystémech	24	Rozhodovací proces	70	Podávání zpráv smluvními stranami	102
* Biodiverzita vnitrozemských vodních ekosystémů	27	Povinnosti smluvních stran Úmluvy	72	Přijímání protokolů	103
Hlavní soustavy vnitrozemských vod	28	Článek 6: Národní strategie a plány	72	Biologická bezpečnost	103
Rozmanitost vnitrozemských vodních ekosystémů	30	Článek 7: Identifikace a monitorování biodiverzity	73	Mechanismus výměny informací o biologické bezpečnosti	104
Hlavní hodnoty a způsoby využívání vnitrozemských vodních ekosystémů	30	Článek 8: Ochrana biodiverzity in situ	74	Vztahy mezi Protokolem a WTO	105
Nejdůležitější negativní dopady na vnitrozemské vodní ekosystémy	30	Článek 9: Ochrana biodiverzity ex situ	74	Finanční opatření a finanční mechanismus	105
Stav a trendy druhů ve vnitrozemských vodách	33	Článek 10: Udržitelné využívání	75	Financování Úmluvy	105
Biodiverzita lesních ekosystémů	35	Články 11–14: Opatření na podporu ochrany a udržitelného využívání biodiverzity	75	Finanční zdroje	107
Kde rostou lesy?	35	Články 15–21: Přínosy	76	Světový fond pro životní prostředí	107
Hlavní typy lesů	35	Hodnocení naplňování Úmluvy	78	Dodatečné finanční zdroje	108
Změny lesního pokryvu	38	Spolupráce	78	Příloha ke kapitole 3	109
Hlavní hodnoty a způsoby využívání lesů	41	Kapitola 3: Fungování úmluvy		Řízení zasedání	109
Nejdůležitější negativní dopady na lesy	41	Zasedání konference smluvních stran a SBSTTA	79	Hlasování	109
Stav a trendy druhů v lesích	41	Poradní orgán pro vědecké, technické a technologické záležitosti (SBSTTA)	82	Regionální koordinace a zastoupení států	110
Biodiverzita suchých (aridních) a subhumidních suchozemských ekosystémů	43	Forma a obsah rozhodnutí	83	Skupina 77	110
Hlavní typy suchých a subhumidních území	44	Ekosystémový přístup	83	Malé ostrovní rozvojové státy	110

Kapitola 4: Přehled naplňování Úmluvy v rámci jednotlivých států

Úvod	113
Informace o naplňování Úmluvy	113
První národní zprávy	114
Podávání zpráv o stavu biologické rozmanitosti a její ochrany	115
Stav národních strategií ochrany biodiverzity a akčních plánů	116
Akce pro začlenění ochrany a udržitelného využívání biologické rozmanitosti do jiných odvětví	119
Akce pro určování a monitorování biologické rozmanitosti a vlivů, které na ni působí	120
Článek 8(j) a související ustanovení	121
Chráněná území	123
Udržitelné využívání složek biologické rozmanitosti	124
Motivační opatření	124
Hodnocení vlivů činnosti člověka na životní prostředí	125
Přístup ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z jejich využívání	127
Finanční zdroje a pracovní síly	128
Mechanismy pro výměnu zkušeností jednotlivých zemí	129
Realizace koncepcí, strategií, programů a akcí, přesahujících hranice mezi státy	130
Ukázka podrobného posouzení: Zemědělská biodiverzita	130
Určování, monitorování a hodnocení	131
Výzkum, nejlepší postupy a technologie	132
Strategie, programy a akční plány	133
Koncepce, strategie, programy a legislativa	134
Závěr	134

Kapitola 5: Naplňování Úmluvy na celosvětové úrovni a spolupráce s ostatními úmluvami a procesy

Úvod	137
Odpovídající mezinárodní dohody včetně regionálních dohod	138
Institucionální mechanismy pro spolupráci	139
Možnosti sladění činnosti úmluv, majících vztah k biodiverzitě	139
Odpovídající procesy v rámci jednotlivých regionů i v celosvětovém měřítku podle nejdůležitějších článků	
Úmluva	140
Spolupráce	140

Všeobecná opatření pro ochranu biologické rozmanitosti a udržitelné využívání jejich složek

Identifikace a monitorování biologické rozmanitosti	142
Ochrana biologické rozmanitosti in situ	144
Přístup založený na lokalitách	144
Druhový přístup	145
Obnova degradovaných ekosystémů	145
Invazní vešlečné druhy	149
Tradiční znalosti o biologické rozmanitosti	149
Ochrana ex situ	151
Udržitelné využívání složek biologické rozmanitosti	152
Turistika	153
Motivační opatření	154
Výzkum a školení	154
Vzdělávání veřejnosti a osvěta	155
Hodnocení vlivů a minimalizace negativních dopadů na biologickou rozmanitost	155
Přístup ke genetickým zdrojům	156
Přístup k technologiím a jejich přenos	157
Výměna informací a odborná a vědecká spolupráce	157
Mechanismus výměny informací o biologické bezpečnosti	158
Nakládání s biotechnologiemi a rozdělování přínosů z nich	158
Finanční zdroje	159
Podávání zpráv jednotlivými smluvními stranami	160
Tematické pracovní programy	160
Mořská a pobřežní biologická rozmanitost	160
Biologická rozmanitost vnitrozemských vod	161
Lesní biologická rozmanitost	162
Zemědělská biologická rozmanitost	163
Biologická rozmanitost suchých a subhumidních oblastí	164
Horská biologická rozmanitost (nově doplněno)	165
Závěry	165
Příloha kapitoly 5	166

Kapitola 6: Výhled

Akce v rámci jednotlivých států	179
Investování do vzdělávání a osvěty veřejnosti	179
Rostoucí zapojování klíčových partnerů do rozhodování o biologické rozmanitosti	180

Dokončování a realizace národních strategií ochrany biodiverzity a akčních plánů	180
Zlepšování začleňování problematiky ochrany biologické rozmanitosti do dalších odvětví	181
Zkvalitňování soustav chráněných území	181
Zlepšování legislativy a postupů EIA	181
Posilování úlohy národních kontaktních míst	182
Zajišťování shodných stanovisek určitého státu v rámci různých mezinárodních nástrojů a procesů	182
Zvyšování množství informací a školení a vytváření kapacit	182
Účinné podávání národních zpráv jednotlivými státy	183
Indikátory biodiverzity v rámci jednotlivých států	183
Univerzální členství	183

Podpora akcí v rámci jednotlivých států

Zlepšování postupů vědeckého hodnocení	184
Reforma mechanismů mnohostranné a dvoustranné rozvojové pomoci	185

Fungování Úmluvy

Zlepšování institucionálních mechanismů	186
Strategické plánování	186
Stanovení a zvyšování shody s Úmluvou	187

Spolupráce a řízení

Světový summit o udržitelném rozvoji	189
Příloha 1: Terminologie a zkratky	192

Kapitola 7: Biologická rozmanitost v České republice: současný stav, hlavní problémy a perspektivy vývoje

Česká příroda v rámci Evropy a světa	197
Druhá bohatost v České republice	197
Biodiverzita lesních ekosystémů	201
Současný stav biodiverzity lesních ekosystémů na území ČR	201
Původní a přírodní lesy v ČR	204
Lužní lesy a olšiny – deštné lesy střední Evropy	204
Reliktní bory a suťové a roklínové lesy	205
Hlavní cíle v péči o biodiverzitu lesních ekosystémů v ČR	205
Biodiverzita vodních a mokřadních ekosystémů	205
Současný stav vodních a mokřadních ekosystémů na území ČR	206
Program revitalizace říčních systémů	208
Hlavní cíle péče o biodiverzitu vodních a mokřadních ekosystémů v ČR	208

Biodiverzita horských ekosystémů	210	<i>Hlavní cíle v ochraně biodiverzity in situ v ČR</i>	238
<i>Současný stav biodiverzity horských ekosystémů na území České republiky</i>	210	Ochrana biodiverzity ex situ	239
<i>Hlavní cíle v péči o biodiverzitu horských ekosystémů v České republice</i>	212	<i>Zoologické zahrady</i>	239
Biodiverzita travinných ekosystémů	212	<i>Botanické zahrady</i>	240
<i>Současný stav biodiverzity travinných ekosystémů na území ČR</i>	213	<i>Genové banky</i>	240
<i>Květnaté orchidejové louky Bílých Karpat</i>	214	<i>Stanice pro handicapované živočichy</i>	240
<i>Hlavní cíle péče o biodiverzitu travinných ekosystémů v ČR</i>	215	<i>Hlavní cíle v ochraně biodiverzity ex situ v ČR</i>	240
Zemědělská biodiverzita	215	Invazní vetřelecké druhy	241
<i>Současný stav zemědělských ekosystémů na území ČR</i>	216	<i>Invazní vetřelecké druhy v ČR</i>	241
<i>Genetické zdroje hospodářských zvířat</i>	218	<i>Hlavní cíle při nakládání s invazními vetřeleckými druhy v ČR</i>	242
<i>Genetické zdroje kulturních plodin a lesních dřevin</i>	219	Udržitelné využívání složek biodiverzity	242
<i>Genetické zdroje mikroorganismů a drobných živočichů hospodářského významu</i>	221	<i>Uplatnění udržitelného využívání složek biodiverzity v ČR</i>	243
<i>Hlavní cíle v péči o zemědělskou biodiverzitu v ČR</i>	221	Ekosystémový přístup	243
Přístup ke genetickým zdrojům a rozdělování přínosů z nich	222	<i>Uplatnění ekosystémového přístupu v ČR</i>	243
Biologická bezpečnost	222	Monitorování, indikátory a výzkum biodiverzity	243
<i>Biologická bezpečnost v ČR</i>	222	<i>Hlavní cíle monitorování, používání indikátorů a výzkumu biodiverzity v ČR</i>	245
<i>Možná nebezpečí geneticky modifikovaných plodin pro biologickou rozmanitost</i>	224	Výměna informací o biodiverzitě	245
• Ochrana biodiverzity in situ	224	<i>Hlavní cíle při výměně informací o biodiverzitě v ČR</i>	246
<i>Ochrana populací planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů v ČR</i>	225	Výchova, vzdělávání a informování veřejnosti	246
<i>Červené knihy a červené seznamy ohrožených druhů jako podklad pro druhovou ochranu</i>	229	<i>Environmentální výchova, vzdělávání a informování veřejnosti a ochrana biodiverzity v ČR</i>	246
<i>Zvláště chráněná území v České republice</i>	230	<i>Hlavní cíle environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a ochrana biodiverzity v ČR</i>	247
<i>Soustava Natura 2000 – komplexní přístup k péči o biodiverzitu in situ</i>	232	Biodiverzita v činnosti některých jiných resortů	247
<i>Co je lepší: jedno velké nebo několik malých zvláště chráněných území?</i>	234	<i>Hlavní cíle pro využívání biodiverzity v ČR některými jinými resorty</i>	248
<i>Biosférické rezervace UNESCO v ČR</i>	234	Biodiverzita a změna podnebí	250
<i>„Horká místa“ biodiverzity v ČR a zvláště chráněná území</i>	235	<i>Změna podnebí a biodiverzita v České republice</i>	250
<i>Péče o krajinu mimo zvláště chráněná území</i>	235	<i>Hlavní cíle při snižování možných dopadů změny podnebí na biodiverzitu v ČR</i>	250
<i>Potíže s biokoridory</i>	236	Mezinárodní spolupráce	251
<i>Celoevropská síť: deset let poté</i>	237	<i>Zapojení ČR do mezinárodní spolupráce v péči o biodiverzitu</i>	251
<i>Krajinnotvorné programy</i>	238	<i>Hlavní cíle při zapojení ČR do mezinárodní spolupráce v péči o biodiverzitu</i>	253
		Literatura	255

TABULKY, OBRÁZKY A MAPY

Tabulky

Tabulka 1.1	Odhadované počty popsanych druhů a odhad celkového počtu	5
Tabulka 1.2	Výběr geneticky modifikovaných organismů	12
Tabulka 1.3	Příklady člověkem vyvolané odolnosti (rezistence) k antibiotikům u patogenních bakterií	13
Tabulka 1.4	Ohrožené a vymřelé druhy	20
Tabulka 1.5	Některé kriticky ohrožené mořské druhy	26
Tabulka 1.6	Světové vodní zdroje	27
Tabulka 1.7	Některé kriticky ohrožené živočišné druhy sladkých vod	34
Tabulka 1.8	Oblasti výskytu 22 hlavních lesních typů světa	37
Tabulka 1.9	Odhadované roční změny lesnatosti 1990–1995	40
Tabulka 1.10	Některé kriticky ohrožené lesní druhy	42
Tabulka 1.11	Rozloha suchých oblastí světa	44
Tabulka 1.12	Některé kriticky ohrožené druhy suchých oblastí	50
Tabulka 1.13	Zemědělská biodiverzita: funkční skupiny	51
Tabulka 1.14	Poměr zemědělské půdy k celkovému povrchu souše	52
Tabulka 1.15	Ztráty rostlinných genetických zdrojů: příklady na úrovni států	56
Tabulka 1.16	Stav hlavních rostlinných a živočišných genetických zdrojů pro výživu ve světě	58
Tabulka 3.1	Zasedání konference smluvních stran	
Tabulka 3.2	Hlavní témata zasedání konference smluvních stran	
Tabulka 3.3	Zasedání Poradního orgánu pro vědu, techniku a technologii (SBSTTA)	82
Tabulka 3.4	Ekosystémový přístup	84
Tabulka 3.5	Smluvní strany rozvinutých zemí	106
Tabulka 3.6	Malé ostrovní rozvojové státy	111
Tabulka 5.1	Celosvětové úmluvy se vztahem k biodiverzitě	166
Tabulka 5.2	Organizace a instituce OSN, mající vztah k naplňování CBD	173
Tabulka 5.3	Partneři s memorandy o spolupráci s CBD	174
Tabulka 5.4	Dohody a programy se vztahem k obchodu a právům k duševnímu vlastnictví	175
Tabulka 5.5	Světová komise pro přehrady	176
Tabulka 5.6	Lesy v rámci Komise pro trvale udržitelný rozvoj	176
Tabulka 5.7	Celosvětový akční plán na ochranu a trvale udržitelné využívání rostlinných genetických zdrojů pro výživu a zemědělství	178
Tab. 7.1	Druhá bohatost a stav základních taxonů a skupin v ČR z hlediska jejich ochrany	200
Tab. 7.2	Přehled hlavních dopadů zemědělství na biodiverzitu v ČR	216

Tab. 7.3	Stav kolekce kulturních rostlin v Československu (do r. 1990) a v České republice (2001)	220
Tab. 7.4	Přehled evidovaných vzorků v kolekcích (bez duplicit) v r. 1990 a stav v r. 2001 podle záznamů v informačním systému EVIGEZ	220
Tab. 7.5	Přehled pracovišť a počtu vzorků v jejich sbírkách genetických zdrojů kulturních rostlin v ČR v r. 2001	221
Tab. 7.6	Přehled správních řízení o povolení nakládání s GMO v letech 2001–2003	223
Tab. 7.7	Podíl druhů, ohrožených vyhynutím, z celkového počtu druhů u vybraných skupin organismů v ČR, Evropě a ve světě	226
Tab. 7.8	Zvláště chráněná území v ČR, stav k 31. 12. 2003	232
Tab. 7.9	Ekosystémové statky a služby	254

Obrázky

Obr. 1.1	Celosvětová rozloha půdy, klasifikované jako „zemědělská“ 1961–1998	55
Obr. 2.1	Instituce Úmluvy	69
Obr. 7.1	Způsoby využití území ČR	198
Obr. 7.2	Druhá bohatost vybraných ekosystémů střední Evropy	199
Obr. 7.3	Vývoj druhové skladby lesů na území ČR v letech 1950–2002	201
Obr. 7.4	Vývoj zastoupení jedle bělokoré na území ČR v letech 1950–2002	202
Obr. 7.5	Celková roční atmosférická depozice síry v ČR v roce 2002	203
Obr. 7.6	Vývoj poškození lesních porostů na území ČR imisemi	203
Obr. 7.7	Rybí přechody na území ČR	206
Obr. 7.8	Losos obecný v Labi	207
Obr. 7.9	Finanční prostředky na realizaci krajinotvorných programů v ČR v letech 1994–2003	209
Obr. 7.10	Povodně 2002 a retenční schopnost různých typů krajiny	210
Obr. 7.11	Klimatické podmínky pro pěstování smrku ztepilého – trend k roku 2030	213
Obr. 7.12	Vývoj početnosti koroptve polní a čejky chocholaté na území ČR v letech 1968–2002	217
Obr. 7.13	Změny rozšíření sysla obecného na území ČR v letech 1960–2002	218
Obr. 7.14	Klasifikace silniční sítě v ČR z hlediska průchodnosti pro vybrané druhy savců	226

Obr. 7.15	Význam velkých šelem pro fungování ekosystémů: relativní změna početnosti rysa ostrovida v ČR v letech 1980–2000	228
Obr. 7.16	Podíl druhů ohrožených vyhynutím z celkového počtu druhů u vybraných skupin organismů v ČR, Evropě a ve světě	230
Obr. 7.17	Velkoplošná zvláště chráněná území	230
Obr. 7.18	Navrhované ptačí oblasti na území ČR	233

Mapy

Mapa 1	Biologická rozmanitost na úrovni států	7
Mapa 2	Vybrané oblasti s vysokými hodnotami biologické rozmanitosti	8
Mapa 3	Obratlovci, kteří vymřeli od roku 1600 n. l.	16
Mapa 4	Ohrožení ptáci na celosvětové úrovni a na úrovni států	18
Mapa 5	Ohrožení savci na celosvětové úrovni a na úrovni států	19
Mapa 6	Korálové útesy	22
Mapa 7	Úlovky mořského rybolovu	25
Mapa 8	Vnitrozemské vody	29
Mapa 9	Biodiverzita sladkovodních ryb	31
Mapa 10	Zásoby sladkovodních ryb pro výživu lidí	32
Mapa 11	Současný lesní pokryv	36
Mapa 12	Současné lesní typy	39
Mapa 13	Vegetační kryt v suchých oblastech světa	45
Mapa 14	Degradace náchylných půd v suchých oblastech	48
Mapa 15	Centra diverzifikace zemědělských plodin	53
Mapa 16	Závislost na potravinových plodinách	54
Mapa 17	Plemena hospodářských zvířat	57
Mapa 18	Smluvní a signatářské státy Úmluvy o biologické rozmanitosti	67
Mapa 19	Hory světa	90
Mapa 20	Chráněná území světa	146
Mapa 21	Lokality v působnosti mezinárodních dohod o chráněných územích	147
Mapa 22	Chráněná území v polárních oblastech	148
Mapa 23	Smluvní strany a země, které podepsaly Úmluvu o tažných druhích (CMS)	169
Mapa 24	Smluvní strany Úmluvy o ochraně mokřadů	170
Mapa 25	Smluvní strany Úmluvy o boji proti desertifikaci (UNCCD)	171
Mapa 26	Smluvní strany a země, které podepsaly Rámcovou úmluvu o změně klimatu (UNFCCC)	172